

מבדק השלמת מילה גזורה

מבדק להערכת הידע המורפו-מילוני בגיל בית-הספר

ילדים דוברי עברית בכיתות ג'-ז'

בר-און, לחמי-קקון ובן-צבי

התפתחות הידע המילוני שלובה בהתפתחות הידע המורפולוגי ולמשק ביניהם תרומה משמעותית להתפתחות יכולות שפה וכישורי אוריינות. לכן, להערכת הידע המורפו-מילוני חשיבות ייחודית בתהליך הערכת השפה.

"מבדק השלמת מילה גזורה" מיועד לשמש את קלינאי התקשורת להערכת הידע המורפו-מילוני של ילדים דוברי עברית בגיל בית הספר. המבדק **נבנה מתוך השפה העברית** ובוחן גזירה של פעלים, תארים ושמות פעולה. המבדק בנוי כמשפטי השלמה קצרים המכילים "מילת רמז" מודגשת, ממנה יש לגזור את מילת המטרה ("תלמידי כיתה ח' אוהבים לספר **בדיחות**, כל היום הם... מתבדחים").

מומלץ להעביר מבדק זה יחד עם מבדקים נוספים בכדי לקבל את התמונה המלאה על יכולותיו הלשוניות של הנבדק.

ניתן להעביר את המבדק בעל פה או בכתב, באופן פרטני או קבוצתי. בשלב האבחון, ההמלצה היא להעביר את המבדק בדרך המועדפת על הנבדק. ילדים לקויי שפה-למידה לרוב מראים קשיים בקריאה ובכתיבה, ולכן נכון יותר לנטרל קושי זה על מנת ללמוד על הידע המורפו-מילוני. עם זאת, יש לציין שמטלת הקריאה במבדק אינה מורכבת, כך שתלמידים רבים, וביניהם גם לקויי קריאה, יכולים להתמודד עם העברה בכתב, ויש אף שיעדיפו זאת. לכן, כדאי לברר עם הנבדק מהי העדפתו. במקרה של העברה בהקראה, חשוב להקפיד שטופס המבחן יהיה מונח אל מול הילד.

ההוראה לנבדק בהעברה בעל פה: "אני אקרא לך עכשיו משפטים. בכל משפט חסרה מילה, ואתה צריך להשלים אותה לפי המילה **המודגשת** שבמשפט ('מילת הרמז')". ההוראה מלווה בשלוש דוגמאות כתובות, שהבודק מפנה את הנבדק אליהן, תוך שימת לב למילה המודגשת.

ההוראה לנבדק בהעברה בכתב: "לפניך 23 משפטים. בכל משפט חסרה מילה, עליך להשלים אותה לפי המילה **המודגשת** שבמשפט. לפני שתתחיל לענות ראה את הדוגמאות, ורק לאחר מכן המשך עם המבדק".

צינון

צינון המבדק הוא בינארי - תשובה נכונה או תשובה שגויה. הצינון במבדק מחושב באחוזים: מספר הפריטים שבהם ניתנה תשובה נכונה ביחס למספר הפריטים ברשימה (23 פריטים).

תשובות נכונות כוללות כאלה שיש בהן שגיאות נטייה קלות שלא פוגמות באופן בולט בתחביר המשפט, למשל, "המורה ביקשה **שנחזיר** את הספרים למקומם. הספרים....למקומם", התשובה "מוחזרים" במקום הוחזרו מוגדרת כתשובה נכונה. באותו אופן מתקבלות גם שגיאות מורפו-פונולוגיות קלות, למשל שגיאות בחילופי חוכך-פוצץ שיישמעו בהעברה בעל-פה, כמו *spirat* עבור שם הפעולה בסמיכות - ספירת הילדים, או תשובה נכונה אך בשגיאת כתיב (העכבר נלקד).

נוסף על הצינון הכמותי, המבדק מאפשר הסתכלות איכותנית על שגיאות הנבדקים, לפי סולם של שלוש רמות של תשובה שגויה: (1) שגיאת נטייה - הנבדק ביצע גזירה של מילת ההטרמה אך עם טעות נטייתית. (2) שגיאת גזירה - הנבדק ביצע גזירה כאשר הבניין או המשקל מתאימים לקטגוריה הנבדקת, אך הם אינם בתבנית המתאימה. המילה יכולה להיות מילה קיימת או לא. (3) כל שגיאה אחרת שכוללת (א) תשובה גזרונית אך לקטגוריה לא מתאימה (ב) תשובה שלא התבצע בה ניסיון גזירה או (ג) היעדר תשובה.

בערכה זו מובאים **טופס המבדק**, **טופס מחוון תשובות ורישום תגובות הנבדק**,
הישגים מצופים לפי כיתה, **אחוזי הצלחה של כל פריט ודוגמאות להתבוננות**
איכותנית בשגיאות הנבדק.

המבדק פורסם בכתב העת של קלינאי התקשורת ד"ש ברש"ת:

לחמי-קקון, ל., בן-צבי, ג. ובר-און, ע. (2020). מבדק השלמת מילה גזורה להערכת הידע המורפו-מילוני בכיתות ג'-ז'. *ד"ש ברש"ת, כתב העת של האגודה הישראלית של קלינאי התקשורת*, 39.

Lahmi-Kakon, L., Ben-Zvi, G., and Bar-On, A. (2020). Derived word completion task for assessment of morpho-lexical knowledge in 3rd-7th grade. *DASH BARESHET, the Israeli journal of language, speech and Hearing disorders*, 39.

מבדק השלמת מילה גזורה

בר-און, לחמי-קקון ובן-צבי

שם פרטי: _____ שם משפחה: _____ כיתה / גיל: _____

השלם/השלימי את המילה החסרה בכל משפט לפי המילה **המודגשת** ('מילת הרמז')

דוגמאות:

1. המורה **מאמן** את הקבוצה. הילדים..... מתאמנים כל יום.
2. ילד שתמיד **מוותר** הוא ילד..... וותן.
3. בגלל **פורחים** אירוסים. יצאנו לראות את..... פריחת האירוסים.

1. שלושה ימים ניסינו **ללכוד** את העכבר ורק ביום הרביעי הוא _____.
2. המוכרת בחנות **מכרה** את החולצות, החולצה היפה _____.
3. המורה ביקשה **שנחזיר** את הספרים, כל הספרים _____
למקומם.
4. תלמידי כיתה ח' אוהבים לספר **בדיחות**, כל היום הם _____.
5. שני האחים לא **נפגשו** שנים רבות ובסוף הגורל _____
ביניהם.
6. החמאה לעוגה לא מספיק **רכה**, צריך לחכות שהיא _____.
7. כל שנה **מקצצים** בתקציב, גם בשנה הבאה התקציב _____.
8. רון התחיל **לשפר** את ציוניו, המורה אומרת שהוא _____ מיום ליום.
9. המיץ **דליל** בגלל שאמא _____ אותו במים.
10. מפה עם הרבה **צבעים** היא מפה _____.
11. **פצע** קטן הוא _____.
12. ארץ עם הרבה **הרים** היא ארץ _____.
13. כשיוצאים לטיול **ברגל** זהו טיול _____.

14. חתולה **שמחטטת** בפחים היא חתולה _____.
15. חנות הבגדים **מרויחה** הרבה כסף זוהי חנות מאד _____.
16. קוף עם הרבה **שערות** הוא קוף _____.
17. כלב **שמאלפים** אותו הוא כלב _____.
18. המורה **ספרה** את התלמידים בכיתה. היא ביקשה שלא נפריע לה בזמן _____ הילדים.
19. בטיול לנגב שמענו תנים **מייללים**. לא הצלחתי להירדם בגלל _____ התנים.
20. בכל פעם שהקבוצה שלנו **מפסידה**, אנחנו מתרגזים על _____ הכואב.
21. בסוף השנה **מחלקים** תעודות הצטיינות בטקס _____ תעודות.
22. המורים **החליטו** על תלבושת אחידה אבל התלמידים התנגדו ל_____ המורים.
23. בטיול **חצינו** נחל רחב, כולם נרטבו בזמן _____ הנחל.

טופס רישום תשובות - מבדק השלמת מילה גזורה

פריט	נכון (V)	לא נכון (תעתוק תשובת הילד)
1. שלושה ימים ניסינו ללכוד את העכבר ורק ביום הרביעי הוא.... <u>נלכד</u> .		
2. המוכרת בחנות מכרה את החולצות, החולצה היפה.... <u>נמכרה</u> .		
3. המורה ביקשה שנחזיר את הספרים, כל הספרים.... <u>הוחזרו / מוחזרים</u> למקומם.		
4. תלמידי כיתה ח' אוהבים לספר בדיחות , כל היום הם.... <u>מתבדחים / התבדחו</u> .		
5. שני האחים לא נפגשו שנים רבות ובסוף הגורל.... <u>הפגיש</u> ביניהם.		
6. החמאה לעוגה לא מספיק רכה , צריך לחכות שהיא.... <u>תתרכך</u> .		
7. כל שנה מקציים בתקציב, גם בשנה הבאה התקציב.... <u>יקוצץ</u> .		
8. רון התחיל ל שפר את ציוניו, המורה אומרת שהוא.... <u>משתפר</u> מיום ליום.		
9. המיץ דליל בגלל שאמא.... <u>דיללה</u> / מדללת אותו במים.		
10. מפה עם הרבה צבעים היא מפה.... <u>צבעונית</u> .		
11. פצע קטן הוא.... <u>פצעון</u> .		
12. ארץ עם הרבה הרים היא ארץ.... <u>הררית</u> .		
13. כשיוצאים לטיול ברגל זהו טיול.... <u>רגלי</u> .		
14. חתולה שמחטטת בפחים היא חתולה.... <u>חטטנית</u> .		
15. חנות הבגדים מרוויחה הרבה כסף זוהי חנות מאד.... <u>רווחית</u> .		
16. קוף עם הרבה ספירת הוא קוף.... <u>שעיר</u> .		
17. כלב שמאלפים אותו הוא כלב.... <u>מאולף</u> .		

פריט	נכון (V)	לא נכון (תעתוק תשובת הילד)
18. המורה ספרה את התלמידים בכיתה. היא ביקשה שלא נפריע לה בזמן..... ספירת / הספירה של הילדים.		
19. בטיול לנגב שמענו תנים מייללים . לא הצלחתי להירדם בגלל..... יללת / יללות / היללות של התנים.		
20. בכל פעם שהקבוצה שלנו מפסידה , אנחנו מתרגזים על ה..... הפסד הכואב.		
21. בסוף השנה מחלקים תעודות הצטיינות בטקס..... <u>חלוקת</u> תעודות.		
22. המורים החליטו על תלבושת אחידה אבל התלמידים התנגדו ל..... <u>החלטת</u> המורים.		
23. בטיול חצינו נחל רחב, כולם נרטבו בזמן..... <u>חציית</u> הנחל.		

- ✓ תשובות עם שגיאות כתיב או שגיאות מורפו-פונולוגיות קלות (למשל, *spirat* במקום *sfirat* הילדים; *yelalot* במקום *yilelot* התנים) לא נחשבות שגויות.
 ✓ תשובה עם סמיכות פרודה לא נחשבת שגויה (הספירה של הילדים).

סה"כ נקודות _____ - מתוך 23 נקודות אפשריות.

אחוז הצלחה _____ - מתחת / בממוצע / מעל הנורמה לבני הגיל.

הישגים מצופים לפי כיתה

כיתה ג'	כיתה ד'	כיתה ה'	כיתות ו'- ז'	
56.35	68.71	74.61	85.17	ממוצע
15.60	17.51	15.02	10.32	סטיית תקן
72-41	87-50	90-60	95-75	טווח הנורמה (+/- סטיית תקן)

אחוזי ההצלחה של כל פריט בסידור על פי סדר קושי עולה

פריט	קטגוריה לקסיקלית	ממוצע אחוזי הצלחה
נלכד	פעלים	96
מאולף	תארים	91
צבעונית	תארים	91
השתפר	פעלים	89
נמכרה	פעלים	87
שעיר	תארים	84
ההפסד הכואב	שמות פעולה	83
חטטנית	תארים	81
חציית הנחל	שמות פעולה	80
דיללה	פעלים	80
רגלי	תארים	79
פצעון	דימינוטיב	79
החלטת המורים	שמות פעולה	78
ספירת הילדים	שמות פעולה	76
חלוקת תעודות	שמות פעולה	65
תתרכך	פעלים	62
הפגיש	פעלים	61
הוחזרו	פעלים	59
מתבדחים	פעלים	58
יללת התנים	שמות פעולה	50
הררית	תארים	35
רווחית	תארים	21
יקוצץ	פעלים	7

דוגמאות להתכוננות איכותנית בשגיאות הנבדק

דוגמאות	סוג התשובה
1. רון התחיל לשפר את ציוניו, המורה אומרת שהוא.. השתפר מיום ליום" במקום משתפר. 2. המורה ספרה את התלמידים בכיתה. היא ביקשה שלא נפריע לה בזמן.. ספירה הילדים" במקום ספירת. 3. חתולה שמחטטת בפחים היא חתולה.. חטטן" במקום חטטנית.	שגיאת נטייה
1. המיץ דליל בגלל שאמא.. הדלילה אותו במים" במקום דיללה. 2. תלמידי כיתה ח' אוהבים לספר בדיחות כל היום הם.. מבדחים" במקום מתבדחים. 3. ארץ עם הרבה הרים היא ארץ.. הרי" במקום הררית. 4. חנות הבגדים מרוויחה הרבה כסף זוהי חנות מאוד.. מרוויחנית" במקום רווחית.	שגיאת גזירה
1. כשיוצאים לטיול ברגל זהו טיול.. ברגל" במקום רגלי.. 2. שני האחים לא נפגשו שנים רבות ובסוף הגורל.. חיבר ביניהם" במקום הפגיש.	שגיאה מסוג אחר/חוסר מענה